

سنجش میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی با استفاده از روش تاکسونومی عددی

نحما اسمعیل پور^۱، سمانه ایرجی^۲، فرزانه دستا^۳

یزد- خیابان امام خمینی- کوچه سهل بن علی - دانشکده هنر و معماری- گروه شهرسازی
najmaesmailpoor@yahoo.com & najmaesmailpoor@yazduni.ac.ir

چکیده

کتابخانه یک مرکز مهم اطلاع‌رسانی است و نقشی اساسی در ارتقای سطح سواد و آگاهی افراد جامعه ایفا می‌کند. اینکه کتابخانه‌ای مورد استقبال و یا بی‌مهری مراجعان قرار می‌گیرد، متأثر از عوامل بیرونی یا درونی است. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های بیرونی موثر بر افزایش میزان مراجعه و استفاده از کتابخانه‌های عمومی، نحوه استقرار و توزیع جغرافیایی آن‌ها در بافت شهرهاست. بر این اساس این مقاله به میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی، با استفاده از نرم افزارهای GIS، Excel و Spss و در چارچوب روش تحقیق توصیفی- تحلیلی به بررسی میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از این خدمت با استفاده از روش تاکسونومی پرداخته است. داده‌های مورد نیاز نیز به روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به منابع و سازمان‌های مربوطه گردآوری شد که داده‌ها شامل نقشه کتابخانه‌ها و نواحی ۸ گانه شهر یزد و اطلاعات مربوط به آن‌ها است. نتایج نشان داد نواحی مختلف شهر یزد از لحاظ برخورداری از امکانات کتابخانه‌های عمومی با هم یکسان نیستند و ناحیه ۲-۳ برخوردارترین و ناحیه ۳-۱ محروم‌ترین نواحی شهر را از این نظر تشکیل می‌دهند.

واژگان کلیدی: تاکسونومی عددی، کتابخانه‌های عمومی، میزان برخورداری، شهر یزد

۱- عضو هیات علمی و استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد

۲- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

۳- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

۱ مقدمه

امروزه کتابخانه‌ها به عنوان یکی از عناصر کلیدی به منظور دسترسی آزاد به اطلاعات شناخته می‌شوند (Ryynanen, ۱۹۹۹:۱). این نهاد می‌تواند و باید در توسعه اقتصاد محلی به ویژه در فراهم کردن منابع برای کسب و کار محلی موجود و راه‌اندازی کسب و کار بالقوه فراهم نماید (Glass & others, ۲۰۰۰:۶). از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری نیز در زمره مهم‌ترین سازه‌های فرهنگی در داخل شهرها محسوب می‌گردند و نیازمند توجه ویژه‌اند (مختار پور ۱۳۸۸: ۲۰۵). اینکه کتابخانه‌ای مورد استقبال و یا بی‌مهری مراجعان قرار می‌گیرد، می‌تواند نشئت گرفته از عوامل بیرونی یا درونی باشد. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های بیرونی موثر بر افزایش میزان مراجعه و استفاده از کتابخانه‌های عمومی، نحوه استقرار و توزیع جغرافیایی این گونه کتابخانه‌ها در بافت شهرهاست که چنان که بر اساس اصول، ضوابط و استانداردها صورت نپذیرد، بی‌رغبتی و بی‌انگیزگی افراد به مراجعه و استفاده از کتابخانه را به همراه خواهد داشت (مختار پور ۱۳۸۸: ۲۰۴-۲۰۵). کتابخانه‌های عمومی، وسیله‌ای برای ضمانت کردن دسترسی عادلانه به اطلاعات در ساخت شهر هستند (Jue&others, ۱۹۹۹: ۱).

دستگاه مدیریت شهری همراه با سایر سازمان‌های درگیر در امور شهر و به ویژه متولیان امور فرهنگی، باید گام‌ها و تدبیرهای لازم را برای ساماندهی توزیع عادلانه و کارآمد کتابخانه‌ها به عنوان یکی از انواع تسهیلات شهری برای مناطق پرتراکم جمعیت، به منظور افزایش میزان بهره‌وری فراهم آورند (رهنما و آقا جانی ۱۳۸۸: ۸). در این زمینه، سنجش میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی جهت آگاهی از وضعیت دسترسی مردم به این نهاد فرهنگی ضروری به نظر می‌رسد، لذا تحقیق حاضر در جستجوی پاسخ به این سؤال است: آیا میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی یکسان است؟

این پژوهش با هدف افزایش میزان مراجعه و نیز سرعت دسترسی مردم به این نهاد اجتماعی در سطح شهر یزد صورت می‌گیرد. به نظر می‌رسد که عدم برخورداری برخی نواحی شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی از عوامل مهم در عدم مراجعه و حضور در این نهاد اجتماعی است. لذا، این تحقیق به مطالعه میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی می‌پردازد.

۲ روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله توصیفی تحلیلی است و داده‌های آن شامل نقشه شهر یزد به تفکیک مناطق و نواحی شهرداری همراه با وسعت و پایگاه اطلاعاتی داده‌های جمعیتی بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ برگرفته از طرح جامع و طرح تفصیلی شهر یزد و مشخصات مربوط به ۳۳ کتابخانه عمومی سطح شهر است که از سازمان نهاد کتابخانه‌های عمومی شهر یزد گردآوری شد. تکنیک‌های مورد استفاده در این پژوهش Excel و GIS و Spss می‌باشد. تاکسونومی

عددی در Excel محاسبه شده و جهت بررسی پایایی شاخص‌های استفاده شده در روش تاکسونومی عددی نرم‌افزار Spss مورد استفاده قرار گرفت و همچنین در نرم افزار GIS، نقشه‌های مورد نیاز ترسیم گردید.
- تاکسونومی عددی (Numerical Taxonomy Model): آنالیز تاکسونومی عددی یکی از روش‌های رتبه‌بندی است که ممکن است با استفاده از مجموعه شاخص‌ها به رتبه‌بندی موضوعات هدف بپردازد (اقبالی و دیگران ۱۳۸۱: ۵۱). این روش را نخست آدانسون (Adunson) پیشنهاد کرد (ریاحی وفا و هدایتی ۱۳۸۵: ۲۰). بین عناصر تشکیل دهنده موضوعات یا وقایعی که در یک گروه قرار می‌گیرد، حداکثر تشابه یا نزدیکی وجود دارد و نیز این گروه در مجموع با عناصر تشکیل دهنده گروه‌های دیگر دارای حداکثر اختلاف است. به عبارت دیگر تفاوت‌های بین عناصر درونی یک گروه در حداقل و بین این گروه با عناصر دیگر در حداکثر است. از این رو گروه‌ها، معمولاً خوشه‌ای از موضوعات و وقایع هستند که بر حسب تشابه یا نزدیکی عناصرشان تعریف می‌شوند (زارع شاه‌آبادی و سرخ کمال ۱۳۸۸: ۵۸).

۳ مبانی و مفاهیم نظری

۳ ۱ عوامل مؤثر در مکان‌گزینی کتابخانه‌های عمومی کشور

آنچه که در ادامه می‌آید برداشتی است از دست‌نامه «مکان‌یابی کتابخانه‌ها» که توسط لیزا پادیلا (Padilla) و به همت مؤسسه معماران آمریکا (AIA) American Institute of Architects، در سال ۲۰۰۲ انتشار یافته است. مؤلفه‌های ذکر شده در آن مورد هنجاریابی قرار گرفت و با ویژگی‌های کتابخانه‌های عمومی ایران مطابقت داده شد. این مؤلفه‌ها در قالب پنج اصل و چندین تقسیم فرعی برای هر یک از اصول پنج‌گانه در شکل ۱، ارائه شده‌اند (مختار پور ۱۳۸۷: ۲۰۶-۲۱۰).

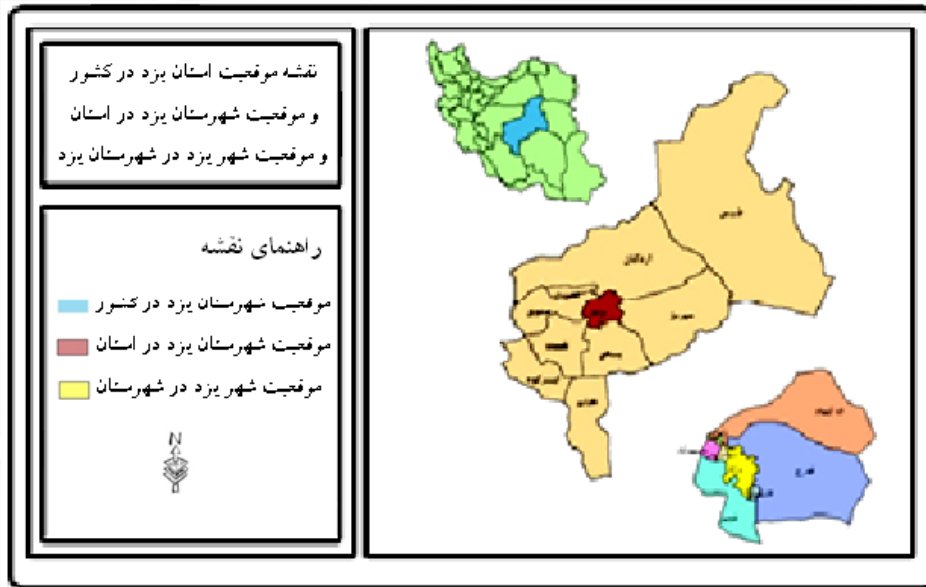

شکل ۱- عوامل مؤثر در مکان‌گزینی کتابخانه‌های عمومی کشور [۹]

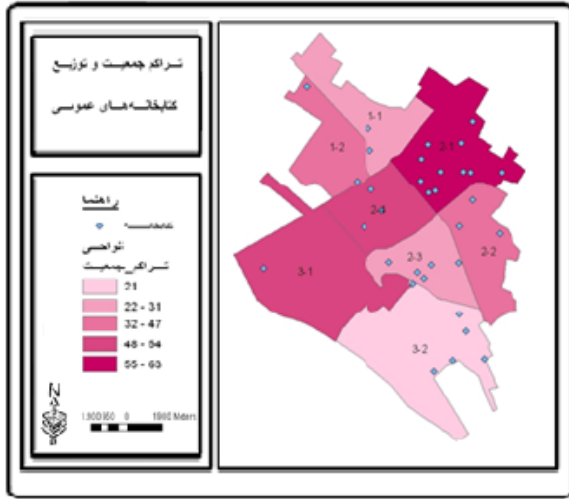
۴ معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر یزد دارای طول جغرافیایی ۵۴ درجه و ۲۴ دقیقه، و عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۲۵ دقیقه، واقع در مرکز ایران (قزلباش و ابوالضیاء ۱۳۶۴: ۷) به علت دارا بودن جاذبه‌های شغلی، رفاهی، تمرکز اداری و نظایر این‌ها پرجمعیت‌ترین شهر استان یزد محسوب می‌شود (زیاری ۱۳۹۰: ۲). بطوریکه جمعیت این شهر حدود هشت برابر جمعیت دومین شهر شده است (ضرابی و موسوی ۱۳۸۸: ۳). این شهر شامل ۳ منطقه شهری، ۹ ناحیه شهری و ۴۵ محله است (صبائی‌مهر ۱۳۸۹: ۴۰). شکل ۲ موقعیت استان یزد در کشور، شهرستان یزد در استان و موقعیت این شهر در شهرستان یزد را نشان می‌دهد. پراکنش کتابخانه‌های شهر یزد همراه با نقشه تراکم جمعیت، در شکل ۳ مشخص شده است. همان‌طور که از نقشه پیداست، بین پراکنش کتابخانه‌ها و توزیع و تراکم جمعیت در سطح نواحی شهر یزد، تناسب منطقی وجود ندارد. همچنین نحوه توزیع و وسعت کتابخانه‌های عمومی در نواحی شهر یزد در شکل ۴ نشان داده شده است.

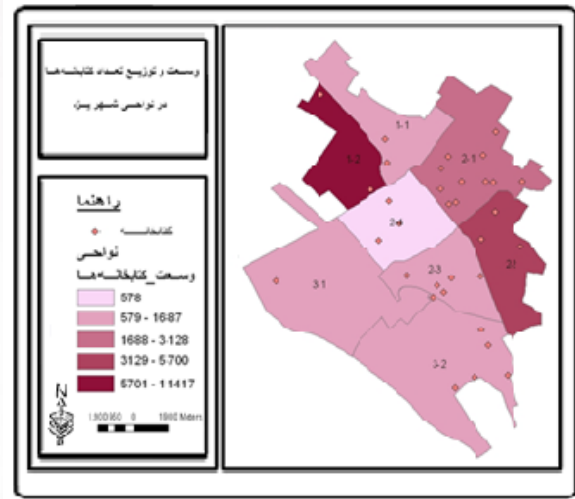

شکل ۲- موقعیت استان، شهرستان و شهر یزد [۶]

شکل ۴- توزیع و وسعت کتابخانه‌های عمومی (بر حسب مترمربع) در نواحی شهر یزد (نگارندگان)

شکل ۳- تراکم جمعیت (بر حسب نفر در هکتار) و توزیع کتابخانه‌های عمومی شهر یزد (نگارندگان)

۵ بحث و یافته‌ها (بررسی میزان برخورداری نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی با استفاده از روش تاکسونومی عددی)

به منظور مقایسه نواحی مختلف شهر یزد از نظر برخورداری از امکانات کتابخانه‌های عمومی، ۵ شاخص انتخاب گردید (جدول ۱) و در ابتدا به بررسی پایایی آن‌ها پرداخته شد.

جدول ۱- شاخص‌های مورد استفاده در تبیین میزان برخورداری نواحی شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی

شاخص	تعداد صندلی به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	تعداد نسخه‌های کتاب به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	نسبت اعضای کتابخانه به جمعیت ناحیه	سرانه سطح زیربنا به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	سرانه تعداد کتابخانه به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه
۱-۱	۱۱,۴۹	۱۲۸۹,۹۴۲	۵,۴۳۴	۴۳,۱۳۲	۰,۰۷۱
۱-۲	۶,۸۱۲	۷۶۵,۸۵۸	۴,۰۷۸	۳۶,۹۵	۰,۰۴۴
۲-۱	۱۱,۷۸۳	۴۱۳۳,۵۳۸	۲۴,۲۹	۱۳۰,۹۹	۰,۱۱۵
۲-۲	۹,۸۸۷	۲۵۰۲,۲۸۳	۲۶,۰۱۲	۷۱,۴۲۲	۰,۰۶۸
۲-۳	۱۸,۶۵۸	۳۳۱۸,۳۸۴	۲۷,۹۴۹	۲۱۳,۵۵۵	۰,۱۱۲
۲-۴	۴,۴۳	۵۸۴,۱۳	۳,۴۰۳	۲۴,۸۲۹	۰,۰۳۸
۳-۱	۲,۳۰۸	۲۱۰,۹۲۲	۳,۰۵۸	۸,۳۳۷	۰,۰۱۴
۳-۲	۶,۸۵۳	۱۱۵۵,۹۲۴	۵,۰۳۵	۳۶,۶۸۹	۰,۱۳۲

به این منظور ابتدا داده‌های مربوط به شاخص‌های انتخاب شده وارد نرم‌افزار Spss شد و از روش آزمون کای دو و بارتلت (Bartlett) یا کفایت اندازه نمونه، پایایی آن‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. در این روش چنانچه مقدار KMO که دامنه آن از ۰ تا ۱ است، بالاتر از ۰/۵ باشد یعنی شاخص‌ها مناسب هستند. مقدار KMO بدست آمده در این پژوهش ۰/۷۷۱ بوده که نشان‌دهنده پایایی مناسب شاخص‌های منتخب است.

روش در نظر گرفته شده برای ترکیب شاخص‌ها و سنجش سطح برخورداری نواحی از امکانات کتابخانه‌های عمومی، روش تاکسونومی عددی (numerical taxonomy) می‌باشد. مراحل که در این روش انجام می‌گیرد به شرح ذیل است:

اول- جدول ماتریس اطلاعات اولیه را بر مبنای شاخص‌های مورد استفاده تشکیل داده، بطوریکه نام نواحی مورد مطالعه در یک ستون و مقادیر شاخص‌های مورد استفاده در ستون‌های مقابل آن قرار گیرند (جدول ۲).

جدول ۲- شاخص‌های مورد استفاده در تبیین میزان برخورداری نواحی شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های عمومی

شاخص ناحیه	تعداد صندلی به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	تعداد نسخه‌های کتاب به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	نسبت اعضای کتابخانه به جمعیت ناحیه	سرانه سطح زیرینا به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	سرانه تعداد کتابخانه به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه
۱-۱	۱۱,۴۹	۱۲۸۹,۹۴۲	۵,۴۳۴	۴۳,۱۳۲	۰,۰۷۱
۱-۲	۶,۸۱۲	۷۶۵,۸۵۸	۴,۰۷۸	۳۶,۹۵	۰,۰۴۴
۲-۱	۱۱,۷۸۳	۴۱۳۳,۵۳۸	۲۴,۲۹	۱۳۰,۹۹	۰,۱۱۵
۲-۲	۹,۸۸۷	۲۵۰۲,۲۸۳	۲۶,۰۱۲	۷۱,۴۲۲	۰,۰۶۸
۲-۳	۱۸,۶۵۸	۳۳۱۸,۳۸۴	۲۷,۹۴۹	۲۱۳,۵۵۵	۰,۱۱۲
۲-۴	۴,۴۳	۵۸۴,۱۳	۳,۴۰۳	۲۴,۸۲۹	۰,۰۳۸
۳-۱	۲,۳۰۸	۲۱۰,۹۲۲	۳,۰۵۸	۸,۳۳۷	۰,۰۱۴
۳-۲	۶,۸۵۳	۱۱۵۵,۹۲۴	۵,۰۳۵	۳۶,۶۸۹	۰,۱۳۲

دوم- از آنجا که هر یک از عضوهای ماتریس فوق بر شاخص‌های مختلفی که لزوماً واحدهای یکسانی ندارند دلالت دارد، برای مستقل کردن شاخص‌ها از واحد، آن را استاندارد کرده تا مشکل ناهمسانی واحدها از بین برود. برای محاسبه ماتریس استاندارد باید از رابطه ۱ استفاده کرد: که در این رابطه Z مقادیر استاندارد شده، X_{ij} مقادیر متغیر آدر ناحیه j ، X_i میانگین متغیر i و S_i انحراف معیار متغیر i می‌باشد. جدول ۳، میانگین و انحراف معیار هر شاخص را نشان می‌دهد.

$$Z = \frac{x_{ij} - x_i}{s_i}$$

رابطه ۱:

جدول ۳- محاسبه میانگین و انحراف معیار شاخص‌های مورد استفاده در تبیین میزان برخورداری نواحی شهر یزد از خدمات کتابخانه‌های

عمومی

سرانه تعداد کتابخانه به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	سرانه سطح زیربنا به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	نسبت اعضای کتابخانه به جمعیت ناحیه	تعداد نسخه های کتاب به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	تعداد صندلی به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	
۰,۰۷۴	۷۰,۷۳۸	۱۲,۴۰۷	۱۷۴۵,۱۲۳	۹,۰۲۸	\bar{X}
۰,۰۴۲	۶۸,۷۵۶	۱۱,۳۹۳	۱۴۱۲,۵۹۴	۵,۱۱۴	SD

پس از استاندارد کردن شاخص‌های مورد استفاده بر اساس رابطه مذکور، جدول استاندارد شده ۴ بدست آمد.

جدول ۴ - ماتریس استاندارد شده شاخص‌های مورد استفاده

سرانه تعداد کتابخانه به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	سرانه سطح زیربنا به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	نسبت اعضای کتابخانه به جمعیت ناحیه	تعداد نسخه های کتاب به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	تعداد صندلی به ازای هر هزار نفر جمعیت ناحیه	شاخص ناحیه
-۰,۰۷۷	-۰,۴۰۲	-۰,۶۱۲	-۰,۳۲۲	۰,۴۸۲	۱-۱
-۰,۷۲۱	-۰,۴۹۱	-۰,۷۳۱	-۰,۶۹۳	-۰,۴۳۳	۱-۲
۰,۹۷۱	۰,۸۷۶	۱,۰۴۳	۱,۶۹۱	۰,۵۳۹	۲-۱
-۰,۱۴۹	۰,۰۱	۱,۱۹۴	۰,۵۳۶	۰,۱۶۸	۲-۲
۰,۸۹۹	۲,۰۷۷	۱,۳۶۴	۱,۱۱۴	۱,۸۸۳	۲-۳
-۰,۸۶۴	-۰,۶۶۸	-۰,۷۹	-۰,۸۲۲	-۰,۸۹۹	۲-۴
-۱,۴۳۶	-۰,۹۰۸	-۰,۸۲۱	-۱,۰۸۶	-۱,۳۱۴	۳-۱
۱,۳۷۶	-۰,۴۹۵	-۰,۶۴۷	-۰,۴۱۷	-۰,۴۲۵	۳-۲

سوم- محاسبه فواصل مرکب بین نواحی و تعیین کوتاه‌ترین فواصل: برای این کار با در اختیار داشتن ماتریس استاندارد Z می‌توان تفاوت (فاصله) هر ناحیه نسبت به ناحیه دیگر را در هر یک از شاخص‌ها پیدا کرد. سپس اعداد

بدست آمده برای هر ناحیه را به توان ۲ رسانده و با هم جمع می‌گردد، سپس جذر آن‌ها بدست آورده می‌شود. مقادیر بدست آمده فاصله هر ناحیه از ناحیه بعدی را نشان می‌دهد. این ماتریس متقارن بوده و قطر آن برابر صفر است. جدول ۵ فاصله نواحی را از یکدیگر نشان می‌دهد. در این جدول ستون D_{min} نشان‌دهنده کوتاه‌ترین فاصله است. چهارم- پیدا کردن نواحی همگن: برای دستیابی به نواحی همگن باید حد بالا ($d+$) و حد پایین ($d-$) را برای کوتاه‌ترین فواصل بدست آورد. برای انجام این مرحله باید از رابطه ۲ استفاده کرد، که در آن $D \pm$ حد بالا و حد پایین، Sd انحراف معیار و \bar{d} میانگین کوتاه‌ترین فاصله را بیان می‌کند.

$$D \pm = \bar{d} \pm 2sd$$

بخش‌هایی که در درون حد بالا و حد پایین قرار می‌گیرند جزو بخش‌های همگن بوده و بخش‌های بالا و پایین حد را باید در قالب گروه‌های همگن دیگر طبقه بندی کرد. در شهر یزد با توجه به شاخص‌های انتخابی تمام نواحی در یک گروه همگن قرار گرفته‌اند.

جدول ۵- ماتریس فاصله‌های هر ناحیه از ناحیه دیگر بر مبنای شاخص‌های مورد استفاده

D.min	۳-۲	۳-۱	۲-۴	۳-۳	۲-۲	۲-۱	۱-۲	۱-۱	ناحیه
۱,۱۸۸	۱,۷۱۸	۲,۴۴	۱,۶۹۷	۳,۸۷۷	۲,۰۶۷	۳,۰۸۶	۱,۱۸۸	۰	۱-۱
۰,۵۳۸	۲,۱۱۷	۱,۲۷۴	۰,۵۳۸	۴,۷۱۶	۲,۴۸۱	۳,۸۰۹	۰	۱,۱۸۸	۱-۲
۱,۸۷۱	۳,۲۰۵	۴,۸۵۸	۴,۱۸۳	۱,۹۲۱	۱,۸۷۱	۰	۳,۸۰۹	۳,۰۸۶	۲-۱
۱,۸۷۱	۲,۶۸۹	۳,۳۷۴	۲,۸۰۹	۲,۹۴۵	۰	۱,۸۷۱	۲,۴۸۱	۲,۰۶۷	۲-۲
۱,۹۲۱	۴,۳۰۸	۵,۸۴۸	۵,۱۷۴	۰	۲,۹۴۵	۱,۹۲۱	۴,۷۱۶	۳,۸۷۷	۲-۳
۰,۵۳۸	۲,۳۳۶	۰,۷۹۲	۰	۵,۱۷۴	۲,۸۰۹	۴,۱۸۳	۰,۵۳۸	۱,۶۹۷	۲-۴
۰,۷۹۲	۳,۰۵۷	۰	۰,۷۹۲	۵,۸۴۸	۳,۳۷۴	۴,۸۵۸	۱,۲۷۴	۲,۴۴	۳-۱
۱,۷۱۸	۰	۳,۰۵۷	۲,۳۳۶	۴,۳۰۸	۲,۶۸۹	۳,۲۰۵	۲,۱۱۷	۱,۷۱۸	۳-۲
۱,۳۰۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	\bar{d} Sd D+ D-
۰۶۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
۲,۵۳۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
۰۰۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	

پنجم- محاسبه فاصله مرکب هر ناحیه از ناحیه ایده‌آل: در این مرحله می‌توان در داخل هر گروه همگن، نواحی را درجه بندی کرد. برای این کار باید مجدداً ماتریس استاندارد را برای هر یک از گروه‌های همگن تشکیل داد (از آنجا که

در این تحقیق تمام نواحی در یک گروه قرار گرفتند، بنابراین محاسبات بر مبنای همان ماتریس استاندارد محاسبه شده، انجام گردید. بزرگترین عدد در هر یک از ستون‌های ماتریس استاندارد به عنوان «مقدار ایده‌آل» انتخاب می‌گردند. سپس فاصله مرکب هر ناحیه از ناحیه ایده‌آل از طریق فرمول ذیل محاسبه و با علامت C_{io} نمایش داده می‌شود که در واقع نشان دهنده فاصله ناحیه (i) تا بخش ایده‌آل (o) می‌باشد. هر چقدر مقدار C_{io} بیشتر باشد دلیل بر عدم برخورداری ناحیه i خواهد بود. در رابطه ۳، C_{io} فاصله مرکب هر بخش از بخش ایده‌آل، Z_i مقادیر موجود در ماتریس استاندارد و Z_0 مقادیر ایده‌آل هر ستون در ماتریس فوق است.

$$C_{io} = \sqrt{\sum (Z_i - Z_0)^2} \quad \text{رابطه ۳}$$

جدول ۶ مقدار C_{io} را برای نواحی شهر یزد نشان می‌دهد.

ششم- محاسبه درجه برخورداری نواحی : در این مرحله می‌توان درجه برخورداری نواحی را از نظر امکانات کتابخانه‌های عمومی، از طریق رابطه ۴ محاسبه کرد. در این رابطه DL سطح توسعه هر شهر، C_{io} فاصله مرکب هر شهر از شهر ایده‌آل می‌باشد، که C_0 از رابطه ۵ بدست می‌آید.

$$DL = \frac{C_{io}}{C_0} \quad \text{رابطه ۴}$$

$$C_0 = C_{i0} + 2S_{i0} \quad \text{رابطه ۵}$$

در رابطه ۴، مقدار DL همواره بین صفر و یک متغیر است. هرچقدر به صفر نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده برخورداری بیشتر و هر قدر به یک نزدیک‌تر باشد علامت عدم برخورداری است.

جدول ۶- فاصله مرکب هر ناحیه از ناحیه ایده‌آل

ناحیه	C_{io}	DL
۱-۱	۴,۲۶۳	۰,۵۵۱
۱-۲	۵,۱۴۱	۰,۶۶۴
۲-۱	۱,۸۷۵	۰,۲۴۲
۲-۲	۳,۳۰۲	۰,۴۲۷
۲-۳	۰,۷۴۹	۰,۰۹۷
۲-۴	۵,۵۹	۰,۷۲۲
۳-۱	۶,۲۸۷	۰,۸۱۲
۳-۲	۴,۵۲	۰,۵۸۴
S_{i0}	۳,۹۶۶	
C_0	۷,۷۴۲	

هفتم - مرتب کردن نواحی بر اساس سطح نسبی برخوردارگی: در این مرحله می توان نواحی را بر اساس سطح برخوردارگی و نزدیکی یا دوری آن ها از بخش ایده آل مرتب کرد. جدول ۷ رتبه بندی نواحی شهر یزد را نشان می دهد. بر اساس یافته های حاصل از جدول، نواحی مختلف شهر از لحاظ برخوردارگی از امکانات کتابخانه های عمومی با هم یکسان نیستند به طوری که ناحیه ۲-۳ و ۳-۱ به ترتیب برخوردارترین و محروم ترین نواحی شهر را از این نظر تشکیل می دهند و در پاسخ به سؤال تحقیق باید گفت: شهر یزد از حیث توزیع نهاد کتابخانه های عمومی دارای عدم تعادل است. به عبارت دیگر، توزیع این خدمت در سطح شهر عادلانه و برابر نیست.

جدول ۷- رتبه نهایی نواحی شهر یزد

رتبه	ناحیه	DL
۱	۳-۲	۰,۰۹۷
۲	۱-۲	۰,۲۴۲
۳	۲-۲	۰,۴۲۷
۵	۱-۱	۰,۵۵۱
۵	۲-۳	۰,۵۸۴
۶	۲-۱	۰,۶۶۴
۷	۴-۲	۰,۷۲۲
۸	۱-۳	۰,۸۱۲

۶ نتیجه گیری

- کتابخانه های عمومی در واقع، به دلیل ارائه و اشاعه خدمات رایگان به تمام اقشار جامعه، یکی از مهم ترین نمادهای جوامع مردم سالار در دنیای امروز هستند؛ لذا توزیع کارآمد و عادلانه کتابخانه ها در سطح شهر می تواند به افزایش میزان بهره وری آن ها بیانجامد.

- استفاده از روش تاکسونومی عددی برای سنجش میزان برخوردارگی نواحی مختلف شهر یزد از خدمات کتابخانه های عمومی، بیانگر تفاوت نواحی شهر یزد از این منظر است. بطوریکه ناحیه ۲-۳ به عنوان برخوردارترین و ناحیه ۳-۱ به عنوان محروم ترین نواحی شهر از این نظر شناخته شدند. لازمه کاهش این اختلافات و تفاوت ها در بین نواحی، توجه مدیران و مسئولان مربوطه به اولویت سرمایه گذاری در نواحی ای است که از کمترین امکانات در این زمینه برخوردارند. برنامه ریزی مربوط به توزیع این گونه امکانات باید با همکاری همه سازمان ها و در قالب طرح های مصوب شهری صورت بگیرد تا بتوان انتظار برخوردارگی متناسب تمام نواحی شهر از این گونه امکانات را داشت.

منابع و مأخذ

- ۱- اقبالی، علیرضا، عبدالمجید شیبانی و الخاص ویسی، (۱۳۸۱)، رتبه بندی مراکز منطقه هفت دانشگاه پیام نور (با استفاده از آنالیز تاکسونومی عددی)، پیک نور، سال سوم، شماره دوم، ص ۵۱-۶۱
- ۲- رهنما، محمد رحیم و حسین آقا جانی، (۱۳۸۸)، تحلیل توزیع فضایی کتابخانه‌های عمومی در شهر مشهد، کتابداری و اطلاع رسانی، شماره ۴۵، ص ۷-۲۸.
- ۳- ریاحی وفا، عباس و محمد رضا هدایتی، (۱۳۸۵)، رتبه بندی و اولویت دهی روستاهای استان تهران جهت تبدیل دفاتر پستی روستایی به دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات با هدف توسعه روستایی و با استفاده از روش طبقه‌بندی تاکسونومی عددی، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۹، شماره ۴، ص ۱ تا ۳۶.
- ۴- زارع شاه آبادی، علیرضا و کبری سرخ کمال، (۱۳۸۸)، ارزیابی وضعیت توسعه‌یافتگی شهرستان قوچان با استفاده از آنالیز تاکسونومی عددی، سال دوم، شماره ۱، چشم انداز زاگرس، ۵۳-۷۲.
- ۵- زیاری، کرامت الله (۱۳۹۰)، بررسی آسایش و امنیت در محله‌های شهر یزد، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶
- ۶- سازمان برنامه و بودجه استان یزد، (۱۳۶۴)، فرهنگ آبادی‌های استان یزد.
- ۷- صبائی مهر، مهدیه (۱۳۸۹)، نقش اقلیم در توسعه کالبدی شهر یزد، دانشگاه پیام نور رضوانشهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- ۸- ضرابی، اصغر و میر نجف موسوی، (۱۳۸۸)، بررسی کارکرد شهرهای کوچک در نظام شهری و توسعه منطقه‌ای، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره ۲.
- ۹- قزلباش، محمدرضا و فرهاد ابوالضیاء، (۱۳۶۴)، الفبای کالبد خانه سنتی یزد، وزارت برنامه و بودجه، چاپ اول.
- ۱۰- مختار پور، رضا (۱۳۸۷)، مکان‌یابی کتابخانه‌های عمومی کشور: ضرورت و مؤلفه‌ها، علوم و فناوری اطلاعات، دوره ۲۴، شماره ۱، ص ۲۰۳-۲۱۷.
- ۱۱- مهندسین مشاور آرمان‌شهر (۱۳۸۸)، طرح تفصیلی شهر یزد.
- ۱۲- مهندسین مشاور معماری و شهرسازی عرصه، (۱۳۸۵)، طرح جامع شهر یزد.
- ۱۳- Dean K Jue, Christie M Koontz, J. Andrew Magpantay, Keith Curry Lance, Ann M Seidl, ۱۹۹۹, Using Public Libraries to Provide Technology Access for Individuals in Poverty: A Nationwide Analysis of Library Market Areas Using a Geographic Information System, Library & Information Science Research, Volume ۲۱, Issue ۳, September, Pages ۲۹۹-۳۲۵
- ۱۴- Glass, Robert H. & Others, ۲۰۰۰, The Role of Public Libraries in Local Economic Development, The University of Kansas, Policy Research Institute Report No. ۲۶۰, November.
- ۱۵- Mirja Ryyänen, ۱۹۹۹, The role of libraries in modern society, ۷ th Catalan Congress on Documentation, ۵ th November, pages ۱-۵

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.